

СТ А Н О В И Щ Е

НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД - НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ ПО ИСКАНЕТО НА ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА ОБЯВЯВАНЕ ЗА ПРОТИВОКОНСТИТУЦИОННИ НА РАЗПОРЕДБИ НА НПК И ЗИДНПК, ПО КОЕТО Е ОБРАЗУВАНО

К.Д. № 6/2004 г.

С определение от 12.10.2004 г. Конституционният съд на Република България е допуснал за разглеждане по същество искането на Главния прокурор за установяване противоконституционност на разпоредби на НПК и ЗИДНПК и е конституирал като заинтересована страна по делото Върховния касационен съд.

На това основание изразяваме становище, което следва реда на допуснатите за разглеждане искания по молбата на Главния прокурор.

По т.2

Искането е неоснователно.

Не могат да бъдат споделени съображенията, че чрез посочените разпоредби се накърнява независимостта на прокурора и следователя като се ограничава възможността да реализират възложената им по чл.127, т. 1 и чл.128 от Конституцията компетентност да осъществяват привличането към наказателна отговорност на извършителите на престъпления съобразно вътрешното им убеждение и при условията на процесуална самостоятелност, както и че се създават доказателства с предварително определена сила.

Съгласно чл.119, ал.1 от основния закон правораздаването се осъществява от съдилищата, а прокуратурата следи за спазване на законността като "привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпления и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер" /чл.127, ал.1, т.1 от Конституцията/. С предвидената в чл.210, ал.3 и чл.210а, ал.1 НПК възможност посочените процесуални действия на досъдебното производство да бъдат извършени пред съдия от съответния първоинстанционен или най-близък, еднакъв по степен съд, не се накърнява конституционно предвидената компетентност на прокуратурата, нито пък се възлага

на съдилищата дейност, която излиза извън правораздавателната им функция и недопустимо пречи на обвинението да събере и прецени по вътрешно убеждение необходимите доказателства. Прокурорът е този, който осъществява цялостното ръководство и надзор върху досъдебното производство. Гаранции за изпълнение на функциите му се съдържат във всички разпоредби, отнасящи се до прокурорската дейност. Законът не предвижда възможност съдът да стане инициатор за събиране на доказателства по реда, посочен в атакуваните разпоредби. Това може да стори единствено следователят или прокурорът, дори и в случая, когато обвиняемият намери за необходимо да поиска разпит на свидетел по реда на чл.210а, ал.1 НПК. Следователно когато разпит на обвиняем или свидетел е проведен пред съдия не се ограничава по никакъв начин независимостта на следователя и прокурора при извършване на разследването, нито пък се въздейства върху вътрешното им убеждение при оценка на доказателствата. Тяхно неотменимо право и съответно задължение остава събирането на онези доказателства, които считат за относими към предмета на доказване, както и свободното вземане на решение по достоверността им.

Невярно е твърдението, че се създава и предустановена сила на определени доказателствени средства, което се свързва с нарушение на чл.117, ал.2 от Конституцията. Предвидената в оспорваните разпоредби възможност обясненията на обвиняемия и показанията на свидетеля, дадени пред съдия на досъдебното производство, да бъдат прочетени в хода на съдебното производство не им придава по-голяма тежест от всички останали доказателства, тъй като процесуалните норми не задължават съда да кредитира едните за сметка на другите. В случая става въпрос единствено за допустимо по чл. 17 от НПК отклонение от принципа на непосредственост, при което се създава процесуален ред за приобщаване в хода на съдебното следствие пред решаващия съд на гласни доказателства, събрани в първата фаза на наказателния процес. Установеният регламент не само не се забранява от Конституцията, но е съобразен с правилата на справедливия съдебен процес по чл. 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

По т.3

Искането е неоснователно.

Въвеждането на съдебен контрол върху постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство не противоречи на дефинираните в чл.119, ал.1 и чл.127, т. 1 от

Конституцията компетенции на съдилищата и прокуратурата. Тези компетенции не могат да се разглеждат извън конституционно гарантираните права на гражданите и юридическите лица, както и съответното задължение на държавните органи да следят за спазването им. След като правосъдието се осъществява от съдилищата, а прокуратурата е само едната страна в основната фаза на наказателния процес, логично е да има съдебен контрол върху изпълнението на функциите по прекратяване на наказателното производство. Некоректно е съдебният контрол в тази фаза на процеса да се свързва с недопустима намеса при формиране на вътрешното убеждение на държавния обвинител при решаване на въпроса дали са предпоставки за предаване на обвиняемия на съд. В изпълнение на предвидените в чл.127, т.1 от Конституцията правомощия по привличане към отговорност на лицата, които са извършили престъпление, и поддържане на обвинението по наказателни дела от общ характер, при действащата правна уредба прокурорът не е лишен от възможността сам да прецени дали да внесе обвинителен акт в съда, да прекрати или спре наказателното производство. В този смисъл е и трайната практика на ВКС - наказателна колегия. След като, както е приел и Конституционният съд с решение № 14 от 30.09.1999 г. по к.д.№1/1999 г., привличането към отговорност по смисъла на чл.127, т. 1 от Конституцията е предявяване пред съда по надлежния ред на обвинение за извършване на конкретно престъпление, а съдът е този, който с влязъл в сила съдебен акт може единствено да приеме дали има извършено престъпление, какво е то, кой е неговият автор и какво наказание следва да се наложи, предвидената в НПК възможност за проверка на постановлението на прокурора, с което се прекратява наказателното производство, не противоречи на Конституцията. Съдебният контрол се разпростира само върху законосъобразното осъществяване на правомощията по чл.237, ал.1 НПК, които в рамките на приключилото разследване се ограничават до оценката на конкретизираното по време, място и начин на извършване деяние, както и до точната индивидуализация на дееца. В производството по чл.237, ал.3 НПК съдът няма възможност да се произнася по въпросите от компетентността на прокурора, свързани с основанията за започване на разследване за други деяния, съответно повдигане на обвинение за тях, нито пък има право да дава задължителни указания за внасяне на обвинителен акт в съда. Нещо повече - с решение № 1 от 14.01.1999 г. по к.д. № 34/98 г. Конституционният съд е приел, че няма конституционна пречка съдът сам да постановява прекратяване на наказателното

производство в досъдебната му фаза. Следователно на още по-силно основание съдът би могъл да контролира законосъобразността на аналогичен по съдържание акт на прокурора.

По т.4

Искането е неоснователно.

Разпоредбата на чл.239а, ал.1 НПК не противоречи на посочените в молбата конституционни норми, а е една гаранция за спазване на основните права на гражданите чл.31, ал.1, 3 и 4 от Конституцията. Изискването всеки обвинен в престъпление да бъде предаден на съдебната власт в законно определения срок, както и да не се допускат ограничения на правата на обвиняемия, надхвърлящи необходимото за осъществяване на правосъдието, отнесено към предвидените в чл.239а, ал.1 НПК срокове, опровергава съображенията в искането, че по чисто формални причини се препятства възможността да се разкрие истината по делото. Повдигане и предявяване на обвинение може да се извърши при наличието на предвидените в НПК предпоставки, между които и наличието на достатъчно доказателства за виновността на обвиняемия. В същото време в чл.222 НПК са посочени сроковете, в които предварителното производство трябва да бъде завършено и след като максимално допустимият срок в изключителни случаи може да бъде продължен от Главния прокурор до девет месеца, неоснователно се сочи, че на прокуратурата се пречи да осъществява основните си задължения. Още по-кратък е максималният срок за извършване на полицейското производство /чл. 410а от НПК/. При това законоустановените срокове за досъдебно разследване текат от началото на досъдебното производство, а този по чл.239а, ал.1 НПК едва от придобиване качеството на обвиняем, респективно уличен. С оглед на това приетата норма не само че не противоречи на Конституцията, но е в синхрон със задълженията на прокуратурата да следи за спазването на законността и основните права на гражданите. Въпросът дали производството може да бъде прекратено със съдебен акт е решен с горепосоченото Решение № 1 от 14.01.1999 г. по к.д. № 34/98 г. на Конституционния съд.

По т.5

Искането е неоснователно

С промяната на посочените по тази точка процесуални норми, касаещи участието на пострадалия в качеството му на граждански ищец в наказателното производство не се нарушава конституционно

защитеното му право на защита в досъдебната фаза. На досъдебното производство пострадалият може да защити правата си чрез предвидената в чл.237, ал.3 НПК възможност да обжалва пред съда постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство, а в съдебното производство винаги може да направи искане за конституиране като частен обвинител, за да поддържа обвинението наред с прокурора. В качеството си на частен обвинител физическото лице може да защити в пълен обем правата и законните си интереси, гаранция за което е и правото му да обжалва отказа на съда да го конституира като страна в процеса /т. 2 от Тълкувателно решение № 2 от 2002 г. на ОСНК на ВКС/.

Логично е гражданският иск в наказателния процес да се предяви пред съда, защото само той може да се произнесе по него. Като се изхожда от задачите по чл. 1 от НПК не може да се приеме разбирането за противоконституционност на онези норми, които ограничават участието на пострадалия като граждански ищец в наказателния процес. Гражданският иск е субсидиарен на обвинението и разглеждането му в наказателния процес е отклонение от общото правило, че гражданската отговорност се реализира по ГПК, поради което и правото на пострадалия да участва като страна по гражданския иск не може да бъде упражнявано във вреда на обществения интерес и ефективното наказателно правосъдие /чл. 64, ал. 2 от НПК/. От гледна точка на достъпа до правосъдие, след като е налице възможността по чл.45 ЗЗД пострадалият да предяви иска си по реда на ГПК, не е налице и противоречие с чл.122, ал.1 от Конституцията.

По т.6

Искането е неоснователно.

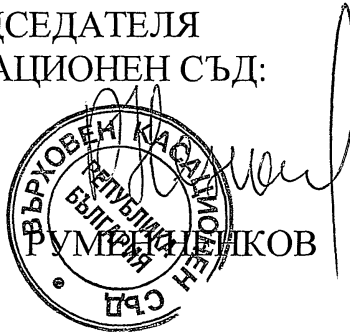
Посочените норми не противоречат на чл.127, ал.1 от Конституцията на Република България и достатъчно аргументи в подкрепа на това становище се съдържат в решение № 14 от 30.09.1999 г. по к.д. № 1/1999 г. Наказателно-процесуалният кодекс съдържа множество разпоредби, чрез които се гарантира упражняването от страна на прокуратурата на постоянен надзор върху развитието на досъдебното производство /чл.172а, ал.4, 176, 178, 192, 236, 409, 410а, ал.2 и др./. Затова не може да се приеме, че като възлага на разследващите органи определени правомощия процесуалният закон ограничава правото на прокурора да реализира конституционно предоставеното му право да привлича към отговорност лицата, извършили престъпление. Именно с оглед упражняването на това право чл.чл.176-178 НПК предвиждат

възможност прокурорът да дава задължителни указания по разследването, да участва при извършване на действия по разследването, както и лично да извършва отделни следствени и други процесуални действия. Отнемането единствено на възможността прокурорът да изисква делото не би следвало да създава затруднение при осъществяване на ръководните му функции и по същество е въпрос на организация на работа, а не на противоконституционност.

Неотносими към чл.127, ал.1 от Конституцията са и измененията на чл.410а, ал.1 НПК относно думите “когато не е упражнил правомощията си по чл.409, ал.5”. С разпоредбата на чл.133 Конституцията е дала възможност организацията и дейността на съдилищата, на прокурорските и на следствените органи да се уредят със закон, какъвто е и НПК. Предвиденият в него ред за започване на полицейското производство в пълен обем гарантира възможността прокурорът да упражнява ефективно ръководство и надзор, поради което не може да се приеме, че се по някакъв начин се стеснява компетентността на прокуратурата. Прокурорът може да отмени по свой почин или по жалба на заинтересованите лица всички актове на разследващия орган в полицейското производство /чл.414, във вр. с чл.176, ал.2, т.8 НПК/.

Становището е прието на Общо събраните на съдиите от наказателна колегия на ВКС, проведено на 2 ноември 2004 г.

ЗАМЕСТНИК НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД:

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН
СЪД
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
РУМЕН ДИМИТРОВ